

Dışlayıcı Yeşillik: Kahire’de Yeni Güvenlikli Siteler*

*

Exclusive Greenery: New Gated Communities in Cairo

Petra Kuppinger
(Çeviren: Şerife Geniş)

Özet

Bu makale Mısır’ın başkentini çevreleyen çölün eteklerinde yapılmakta olan lüks güvenlikli sitelerin inşaa ve pazarlama sürecini incelemektedir. Bu sitelerin tasarım ve promosyon materyallerindeki sunum biçimlerini tartışarak, küresel mimari ve yaşam tarzlarının somut yerel pazarlama bağlamlarına nasıl yedirildiklerini gösteriyorum. Her ne kadar bu pazarlama yöntemlerinin ve dolayısıyla güvenlikli sitelerin bazıları başarılıysa da, bu projelerin pek çok açıdan yerel toplumsal formları ve maddi ihtiyaçları dikkate almakta sorunlu olduklarını iddia ediyorum. Yerelin belli bir biçimde küreselleşmesini ima eden projelerle, soyut bir küreselin yerelleşmesini temsil eden projeler arasında bir ayrımı giderek, ikinci stratejinin başarısız olma ihtimalinin daha yüksek olduğunu öne sürüyorum. Çeşitli projeleri inceleyerek, bütün bu projelerin lüks tüketim taleplerine, çeşitli toplumsal kaygı ve korkulara hitap ettiğini ve temelde güvenli ve sağlıklı konutların yanı sıra benzer beğeni ve yaşam tarzlarına sahip komşular vaat ettiklerini gösteriyorum. Batı’da kentsel ayrışmanın derinleşmesine dair yakın dönemde yer alan kuramsal tartışmalardan yola çıkarak, bu makale bu kuramsal tartışmaların sömürge sonrası Ortadoğu metropolü bağlamında geçerliliğini ve sınırlılıklarını araştırmaktadır.

Anahtar kelimeler: küresel kentler, mekânsal ayrışma, neoliberalizm, Mısır

Abstract

This paper examines the construction and marketing of recent upscale gated communities on the Egyptian capital’s desert outskirts. Discussing questions of design and their use in promotional materials, I show how global inventories of architecture and social lifestyles are inserted in concrete local marketing contexts. While some of this marketing and subsequently some communities are successful, I argue that many aspects of projects are flawed in their neglect of local social forms and material demands. Differentiating between projects that imply a certain globalization of the local versus those that represent the localization of the abstractly global, I argue that the latter are more likely to fail. Reviewing a number of recent projects I illustrate how they all address upscale material demands, social sentiments and fear, and centrally promise safe and healthy homes and like-minded neighbors. Drawing on recent western theoretical debates about the increasing segregation of urban spaces, and the disappearance of public spaces, this paper explores the use and limits of such theorizations for the context of a post-colonial Middle Eastern metropolis.

Keywords: global cities, spatial segregation, gated communities, neoliberalism, Egypt

* Bu makale İngilizce orijinalinden yazarın ve yayımlandığı derginin onayı alınarak çevrilmiştir. Makalenin orijinali için bakınız: Kuppinger Petra. 2004. Exclusive Greenery: New Gated Communities in Cairo. *City & Society*, Cilt 16, Sayı 2, ss. 35-62. Copyright 2004 Amerikan Antropoloji Derneğine (The American Anthropological Association) aittir.

Kahire’nin 21. yüzyıla girişine alışveriş merkezleri, lüks oteller, özel kulüpler ve lüks güvenlikli siteler gibi seçkinci özelleştirilmiş kamusal alanların eşi emsali görülmemiş bir hızla, mantar gibi her yerde bitmesi damgasını vurmuştur. Farklı tiplerde lüks konut toplulukları gruplar halinde büyük projelerin ya da Altı Ekim, Yeni Kahire, El-Obour gibi yeni kasabaların etrafında hızla planlanmakta ve inşa edilmektedir. Hoş bir park atmosferine bakan küçük apartmanlarda, bol yeşillik içine konumlanmış geniş ve gösterişli villalara kadar çeşitlilik arz eden bu konut tipleri değişen derecelerde kapalılık, lüks yaşam ve konforla birlikte kentin kalabalığından, gürültüsünden ve kirliliğinden sembolik uzaklaşmayı pazarlamaktadırlar. Bu yeni konut toplulukları lüks yaşam talepleri, seçkinci toplumsal ayrışma, korku, güvenlik saplantısı ve yalıtılmış üst ve üst orta sınıf mekân arayışı duygularına hitap etmekte ve güvenli, sağlıklı evler ve aynı-kafada komşular sunma vaadinde bulunmaktadır. Bazıları görece makul fiyatlara sakin ve güvenli apartmanlarda yaşam kolaylığı ve konforu vaat ederken, diğerleri de lüks yaşam tarzlarını, güvenlik altına alınmış mahremiyeti, komşuluk barışı ve uyumunu sağlamaya yönelik katı kuralları ve gelişmiş güvenlik teknolojilerini vurgularlar.

Bu makalede, Kahire’deki çeşitli güvenlikli sitelerin tasarım ve pazarlanma süreçlerine bakacağım ve bu süreçleri küresel kentsel dönüşümler bağlamında incelemeye çalışacağım. Odaklanmak istediğim konu, tasarımcıların ve emlak şirketlerinin bu siteleri kentsel kültürel ve mekânsal formların küresel haritasında nasıl konumlandıklarıdır. Promosyon ve pazarlama materyalleri bu yeni siteleri benzer güvenlikli sitelerin küresel haritası içinde konumlandırarak bilinçli bir mekân-dışlaştırma çabası içinde midirler? Yoksa bu yeni projeler yerelde konumlandırılarak mı pazarlanmaktadır? Ya da her iki stratejinin özgün bir bileşkesi mi söz konusudur?

Eğer son strateji söz konusu ise, bu pazarlama materyalleri küresel modeller ile yerel gerçeklikleri nasıl eklemektedirler? Neoliberal küresel dönüşümler bağlamında kent politikası tartışmalarına artan oranda damgasını vuran mekânsal yönetişimin yeni biçimlerine ilişkin kaygılar bu materyallerde herhangi bir şekilde konu edilmekte midir? Ayrıca, reklam ve promosyon broşürlerinde yer alan söylem ve imajlar ne ölçüde yerel bağlamlara göndermeleri ihmal edip başka küresel metropoller-

de kullanılan örüntüleri kopyalamakta ve nihayetinde önemli küreselleşmiş bağlantıların ve örüntülerin varlığını ima etmektedirler? Son olarak, ancak çok önemli bir noktaya değinmek istiyorum. Tek tek bireysel projelerin değil de, genel olarak bu projelerin ve geleceklerinin başarılı ya da başarısız olma ihtimalini – şimdilik yalnızca başlangıç mahiyetinde – sorgulamak istiyorum. Her ne kadar, diğer küresel kentlerde olduğu gibi Kahire’de de güvenli siteler büyük bir heyecanla pazarlansalar da, eleştirel bir gözlemci bu yerleşmelerin her zaman büyük başarılarla sonuçlanacaklarına dair yapılan aceleci çıkarımlara kapılmamalıdır. Kahire’deki güvenli sitelerin hikâyesine yakından bir bakış, hevesli pazarlamanın her zaman elverişli bir ortamla karşılaşmadığı birçok çelişkili alanı ve anı ortaya koymaktadır.

Ağırlıklı olarak emlak şirketlerinin promosyon dokümanlarını inceleyerek, (çoğunlukla apartmanlardan oluşan) görece makul fiyatlara sahip sitelerin kentten sağlıklı bir uzaklaşma seçeneğini pazarladıklarını, öte yandan açıkça kentin mekansal ve kültürel yörüngesi içinde yer aldıklarını gösteriyorum. Daha seçkin siteler ise, üstü örtük ancak şüpheye yer vermeyecek bir biçimde, mekânsal ve toplumsal olarak Kahire’den uzak yerleşimler olarak pazarlanmaktadır. Bu ikinci tip siteleri belli belirsiz bir yerel-üstü haritaya yerleştiren mimari, toplumsal ve kültürel öğelerin referans noktaları çoğu zaman Kahire dışındadır. Mimari tarzları, güvenlik isteği, yerleşim yeri isimleri, hizmetler ve tesisler bu siteleri küresel emsalleriyle ilişkilendirmektedir. Yerel-üstü olmanın bu tür yerleşim yerlerinin pazarlanmasında önemli bir olgu olduğunu iddia ediyorum. Bir yandan bu yerleşim yerlerinin pazarlanmasında gönderme yapılan küresel bağları gösterirken, aynı zamanda Mısır’daki kapalı sitelerin özgün bir tarihsel ana yönelik nevi şahsına münhasır Mısırlı tepkiler olduğunda da ısrar ediyorum. Metinler ve resimler yoluyla açıktan ve belirli alt metinler ya da yerel deyimler kullanarak üstü kapalı dille yapılan reklâmlar Kahirelilere özgü korkulara, kaygılara ve taleplere hitap ederler. Dolayısıyla, pazarlamacıların küresel erişilebilirliği olan özelleştirilmiş ya da kapalı kamusal alanlar repartuarını Mısırlı müşterilere hitap eden ve çekici kılan bir söylem olarak nasıl yeniden paketlediklerini incelemek önemlidir.

Kullanılan yönteme ilişkin son bir notu da burada belirtmek isterim. Bu makalede benim temel kaygım güvenli sitelerin pazarlanması ve

emlak şirketlerinin küresel modelleri ve beklentileri yerel bağlamlara tercüme etme süreçleridir. Her ne kadar bazı güvenlikli sitelerin başarısı ya da başarısızlığı konularına değinsem de, site sakinlerinin gerçek deneyimlerinin ve değerlendirmelerinin ayrıntılı bir analizini sunmak bu çalışmanın sınırlarını aşmaktadır. Gelecekte bu yeni yerleşim yerlerindeki toplulukların toplumsal ve kültürel dinamiklerinin etnografyasını yapmak kesinlikle ilginç bir proje olacaktır.

Kahireli güvenlikli sitelerin anlamlı bir tartışması daha geniş tarihsel ve mekânsal dönüşümler bağlamına oturtulmalıdır. İzleyen bölümde bu konuya odaklanacağım.

Duvarlar ve Kapılar

Yaşam tarzlarını ve mülklerini korumak için duvarlar ve kapılar kullanmak fikri yeni bir şey değildir. Ötekilere ve olası işgalcilere dair somut ya da adı konmamış korkular insanlık tarihinin değişmez özellikleri olagelmıştır. Ortaçağ Avrupa kentleri ve çağdaşları, örneğin Çin’de ya da Ortadoğu’da yer alan kentler, yerli ya da yabancı düşmanlarını engellemek için etkileyici duvarlar ve kapılar inşa etmişlerdir (Kiang 1994; Cartier 2001: 86; Al-Sayyad 1994). Daha bireysel düzeyde, krallar, soylular ya da genel anlamda ayrıcalık sahipleri, farklı tarihsel bağlamlarda her çeşit duvar örme yöntemlerini bolca kullanmışlardır. Yine de, kendini komşularına karşı fiziksel olarak koruma eyleminin yalnızca çok küçük seçkin gruplarla sınırlı kaldığı modernite-öncesi kent, sakinlerinin çoğu için oldukça güvenli bir yer izlenimi vermektedir (Ellin, 1997: 13). Avrupa’da ve Birleşik Devletler’de sanayileşmenin gelişmesi ve bunu izleyen kitlesel ve hızlı kentleşme süreçleriyle birlikte kentlerdeki bu görece güvenlik hissi de sarsılmaya başlamıştır. Yeni gelişen burjuvazi sınıfı, ortaçağ aristokratlarının çoğunun aksine, halk kitlelerine mekânsal olarak daha yakın yaşamaktaydı. Bu yeni sınıfın üyeleri sayı ve nüfuz açısından büyüdükçe, çoğunlukla geniş alanlar içine kurulu, dışarıya kapalı, duvarlar ve çitlerle korunan evler, villalar ve mansiyonlar yaparak kendilerini (sınıfdaşlarından ve alt sınıflardan) ayırmaya çalıştı. Yeni komşuları ve mahalleleri konusundaki endişeleri, geniş çaplı toplumsal ve ekonomik dönüşümlerle birleşerek, kent politikalarının ve düzenle-

melerinin gözden geçirilmesine ve mekânsal tasarım ve kontrol yöntemlerine öncesinden çok farklı bir yaklaşımın ortaya çıkmasına neden oldu.

Modern ulus-devletin güçlenmesine paralel olarak küçük çaplı savaş tehditlerinin ve yerel eşkıyalık korkusunun azalmasıyla birlikte gelişmekte olan modern kentte temel vurgu artık kenti duvarlarla çevrelemek değil, kentte içsel barışı ve düzeni garantilemek üzere kamusal alanı korumak ve reformlaştırmaktı. Kentin görece güvenli bir yer olduğuna dair daha önceleri var olan hissiyat yerini kent mekânlarının tehlike ile özdeşleştirilmesine bırakmıştı (Ellin 1997: 13). 19. yüzyıl metropolü kargaşa ve toplumsal çeşitliliğin mekânı olarak sorunsallaştırılmaya başlandı, yazarlar ve planlamacılar sokakları ve yoksul mahallelerini suçlu ilan ettiler. Toplumsal hastalığı “tedavi” etmeyi ve “sağlıklı” kentsel alanlar inşa etmeyi amaçlayan kentsel yenileme ve iyileştirme projeleri hayata geçirildi (bkz., Philo 1995; Porteous 1985). Bentham’ın Panopticon’u (1787) halk kitlelerinin ve hareketlerinin daha sıkı kontrolünü amaçlayan yeni mekânsal denetim ve gözetleme tekniklerine rehberlik etmeye başladı. Baron Haussmann’ın Paris’teki uygulaması, arka planda yatan, fiziksel mekân iyi planlanırsa toplumsal “sağlık” kendiliğinden oluşacaktır fikrine en iyi örnektir (Jordan 1995). Böylesi bir akıl yürütme, toplumsal sorunlara fiziksel çözümler getirilebileceğine inandığı için (en azından kısmen) derin bir iyimserliğe sahiptir. Sonuç olarak, düzensizlik ve kargaşa korkusu şüphesiz kamusal alanların sürekli polis denetimine tabi kılınmasıyla birleşerek, fiziksel ve toplumsal reform programlarına tercüme edilmiştir.¹

Yaklaşık II. Dünya Savaşı’na kadar, kentli halk kitlelerinin ve hareketlerinin sürekli olarak denetlenmesinin yanı sıra, kolaylıkla denetim ve gözetim altında tutulabilecek kent yapıları ve mekânları planlamaya odaklanmak Amerika ve Avrupa metropollerinde merkezi bir öneme sahip olmuştur. Birleşik Devletler’de 1950’lerde yaygın banliyöleşmenin damgasını vurduğu yeni bir hızlı kentleşme dalgası başlamıştır. 1960’larda yaşanan siyasi çatışma ve toplumsal kalkışma, etnik ve ırksal gerilimlerin kent sokaklarına taşınması, beyaz orta sınıflar arasında büyük metropollerde kamusal alanların ve sokakların etkin bir biçimde denetiminin mümkün olamayacağı algısını arttırmıştır. Bu durumu izle-

¹ Bu dönemde yaşanan mekânsal değişimlerin daha kapsamlı bir özeti için, bakınız Ellin 1997.

yen çözüm arayışları “savunulabilir mekânlar” fikrini ortaya çıkarmıştır (Newman 1972).² Oscar Newman, karanlık köşelere ve gizli açılara sahip mahalleleri – özellikle de alt sınıflar için inşa edilen konut projelerini – yıkmayı ve Jane Jacobs’ın (1961) 10 sene önce önerdiğine benzer biçimde, özgür ve güvenli etkileşime olanak veren ve kamusal gözetim işlevini görecek mekânlar inşa edilmesini tavsiye etmiştir. Newman’ın çalışması, yeni bir yönelimi içerse de, fiziksel biçimin toplumsal biçimi ürettiğine dair fikre derinden inanmaktaydı. Newman’ın en azından kısmi bir mekânsal kent reformu çağrısı yaptığı bir zamanda, seçkinler ise var olan kent sorunlarına kalıcı çözüm üretilebileceğine olan inançlarını kaybetmeye ve kendilerini kentin sorunlarından sembolik ve fiziksel olarak ayırmanın yollarını aramaya başlamışlardı.

Alışveriş merkezlerinin inşasıyla birlikte (bu alışveriş merkezlerinin bazıları II. Dünya Savaşı öncesinden kalmadır, bakınız Longstreth 1994: 251), Amerikan orta sınıfları kamusal alanlardan kaçışının uzun tarihini başlattı. Bu bağlamda “savunulabilir mekân” yalnızca var olan kent mekânlarının reformuna değil, aynı zamanda kapalı kale-gibi yapılar arayışına da gönderme yapmaktadır. 1970’lerden itibaren, her geçen gün daha büyüğü ve daha kapsamlısı tasarlanan alışveriş merkezleri, oteller ve toplantı merkezleri gibi çeşitli savunulabilir mekânların inşası çok büyük bir hız kazanmış ve tamamıyla yeni bir kent mekânının ortaya çıkmasına yol açmıştır (Blakely and Synder 1997; Davis 1992; Low 1997, 2001, 2003; Rutheiser 1996). 1960’lar ve 1970’ler boyunca piyasaya öncülük eden lüks emekli siteleri ve süper zenginler için yapılan lüks eğlence, dinlence ve iş merkezleri ve sonrasında da güvenlikli siteler zamanla üst ve üst orta sınıfların geniş kesimleri ve yakın zamanlarda da, artan oranda, orta sınıflar arasında yaygınlık kazanmaya başlamıştır. 1997’de yaklaşık 8 milyon kadar Amerikalının bu yerleşim yerlerinde yaşadıkları tahmin edilmiş ve bu rakamın her geçen gün arttığına dikkat çekilmiştir (Blakely and Synder 1997: 22; Low 2001, 2003). Bu sayı bir yıl içinde, 1998’de, çarpıcı biçimde 16 milyona ulaşmıştır (Low 2003: 15). 1997’de yapılan tahminler, aynı zamanda “3 milyondan fazla konut stokuna sahip hâliha-

² Newman kitabına kamusal alanların polis gözetimi altında tutulmasına yönelik artan taleplerden oluşan rahatsızlığı açıkça ifade eden bir cümleyle başlar: “Polis gücünün ya da silah sayısının artırılması kentli Amerika’nın yaşadığı suç sorunlarına çözüm olmayacaktır” (1972:1).

zırda boş olan yirmi bin kapalı site”nin varlığından bahsetmektedir (Low 2003: 15). Kendini kapıların arkasına hapsetmek, kamusal alanın gerilimlerinden ve algılanan tekinsizliklerinden kaçmanın bir yoludur. Kamusal alanlardan bu kaçış, bir yandan olumlu bir kentsel değişime olan umut ve inançtan vazgeçmeyi, öte yandan da sokaklardan ve kamusal alanlardan kendini tümüyle uzaklaştırma isteğini temsil eder. Eleştirel sesler her geçen gün artan sayıda kişinin ve ailenin kamusal alanlardan ve aynı zamanda kamusal sorumluluklarından vazgeçmesi durumunda bunun kamu projelerini destekleyecek gelirleri azaltması bir yana, toplumsal birlikteliğin ve demokrasinin geleceği için doğuracağı sonuçlardan duydukları korkuyu dile getirmektedirler (Blakely and Synder 1997; Low 2003).

Son yirmi yıldır devam eden kent yapılarının ve mekânlarının özelleştirilmesi ve duvarlarla çevrilmesi süreci, Los Angeles’ın kent panoramasında (ya da yokluğunda?) da gözlendiği gibi, radikal bir biçimde değişmiş kent mekânlarını da beraberinde getirmiştir. Kalabalıklara, sokaklara ve kamusal alanlara dair korku – çoğu zaman suç korkusu olarak kendini gösterir – bu yaşanan dönüşümlerde çok büyük bir rol oynamıştır. 1990’da Mike Davis, Los Angeles metropolitan bölgesini “seçkin sözcük kamusal alanlarla – görünmez alt sınıf ‘Öteki’ işaretleriyle dolu görkemli alışveriş merkezleri, işyeri merkezleri, kültür merkezleriyle – donatılmış” olarak tarif etmiştir (1992: 226). Davis, üzerine basarak, Los Angeles’ın mimari olarak iki farklı ve tamamıyla birbirinden ayrıştırılmış “insan gruplarına” ev sahipliği yapmak üzere yeniden inşa edildiğini iddia etmiştir (1992: 226). Bu yeni kent mekânında zengin gruplar, erişimin mimari tasarım, yüksek teknolojik güvenlik aygıtları ve özel güvenlik orduları tarafından kontrol edildiği estetik keyif veren yapılar içinde gündelik yaşamlarını kolaylıkla sürdürürler. Yaşamlarının büyük bir kısmını korunaklı ve toplumsal olarak ayrıştırılmış mekânlarda geçiren seçkinler, kapılarının ve beton duvarlarının dışındaki insanları ve etkinlikleri her geçen gün artan oranlarda tehditkâr olarak deneyimlemektedirler.

Kent mekânlarında gözlenen bu dramatik dönüşümler “ayrışma ve güvenlik eğilimli bir topluma” doğru gidişe işaret eden kapsamlı siyasi ve toplumsal değişimlerin yansımalarıdır (Lynch 2001: 90). Başlıca amacı sokakları, kamusal meydanları ve bu alanları kullanan kalabalıkları de-

netlemek olan erken dönem modern kent politikalarının aksine, yeni eğilim mekânların tamamıyla ayrıştırılması, orta ve üst sınıfların kaleleştirilmiş mekânlar arkasında koruma altına alınması ve kamusal alanlarla onları kullanan alt sınıf kent sakinlerinin giderek daha fazla göz ardı edilmesidir. İnsanların denetiminden mekânların denetimine geçiş yönetim rejiminde gözlenen kapsamlı değişimlerin işaretçisidir. Sally Marry’ye göre:

Yeni düzenleyici mekanizmalar insanlar yerine mekânları hedef almaktadırlar. Tehlikeli mekânları iyileştirmek ya da reformlaştırmak yerine onları dışlarlar. Mekânın mimari tasarım ve güvenlik aygıtları yoluyla düzenlenmesi genellikle disiplin edici cezalandırma uygulamasını tamamlayıcı bir unsur olarak düşünülür; oysa mantığı ve teknolojileri açısından çok temel bir biçimde farklıdır (2001: 16).

Bazı yazarlar, Foucault’nun (1991) yönetim (*governance*) ya da yönetimsellik (*governmentality*) kavramından hareket ederek, mekânsal düzenlemeler yoluyla toplumsal düzen yaratmayı amaçlayan yeni mekânsal rejimlere mekânsal yönetimsellik adını verdiler (Merry 2001; Robins 2002). Ekonomik eşitsizliklerin, kamu harcamalarında yapılan neoliberal kesintilerin ve keskin yerel ve küresel toplumsal kutuplaşmanın arttığı bir iklim içinde değerlendirildiğinde, bu yeni mekânsal yönetimsellik mekanizmaları, (kentsel) nüfusun kendi davranışlarını ve hareketlerini makul bir biçimde kontrol edebilenler ile kontrol edemeyenler olarak ayrıştığı varsayımına dayanır. İkinci grupta olanlar, her geçen gün genişleyen bir mekânsal yönetim teknolojileri repertuarı tarafından kontrol edilmeli, dışlanmalı ya da zapt edilmelidir (Merry 2001). Bu yeni mekânsal yönetimsellik teknolojileri farklı küreselleşen bağlamlara yayılmakta ya da bu bağlamlarda yeniden şekillendirilmektedirler. İzleyen bölümde bu konuyu ele alacağım.

Küresel Kapılar

Hızlı bir küreselleşmenin yaşandığı ve neoliberal ekonomik ve siyasi modellerin kitlesel bir biçimde yaygınlaştığı günümüzde, sömürge sonrası metropollerde yeni mekânsal fikirler, projeler ve yeni mekânsal yö-

netişim mekanizmaları ortaya çıkmaya başladı. Örneğin, Sao Paolo, Buenos Aires, Johannesburg, Cakarta, Manila, Karşı ve Kahire çeşitli dışlayıcı yönetim mekanizmalarının hayata geçirilmesinin yanı sıra, genelde özelleştirilmiş kamusal alanların, özelde de kapalı sitelerin ya da konut alanlarının sayısının hızla artışına tanık oldu (bkz. örneğin, Caldeira 2000; Ciccolella ve Mignaqui 2002; Czegledy bu sayıda; Juergens ve Gnad 2002; Leisch 2002; Robins 2002). Sömürge sonrası metropollerde gözlenen bu hızlı siyasi ve mekânsal dönüşümlerin analizinde Teresa Caldeira'nın Sao Paolo üzerine yaptığı çalışması ufuk açıcı olmuştur (1996; 2000). On yıldan uzun bir süredir yaşanan mekânsal dönüşümleri inceleyen Caldeira, Sao Paolo'da kapalı konut alanlarının dramatik artışının yalnızca mimari bir olguya işaret etmediğini, aynı zamanda, nihayetinde demokratik toplumun dokusunu zedeleyebilecek ve zedeleyecek olan rahatsız edici toplumsal ve siyasi gelişmelerin göstergesi olduğu sonucuna varır. Yukarıda da belirtildiği üzere, kapalı alanlar inşa etme eylemi seçkinlerin sokaklardan ve genel anlamda kamusal alanlardan kaçması ve seçilmiş bir azınlık için ayrıştırılmış yeni bir hayali kamusal alanın yaratılması anlamına gelmektedir.³ Bu kaçış birbiriyle bağlantılı olmayan ancak çok önemli sonuçlar yaratmaktadır. Neoliberal siyasi rejimler bağlamında kullanımda olan kamusal alanların ve hizmetlerin devamı ve iyileştirilmesi için gerekli olan yatırımlar yapılmamaktadır. Buna müteakip olarak da, bu alanlar ve hizmetler giderek eskimekte ve yetersiz kalmakta ve en kötü senaryoda da, devletin çekildiği kamusal alanlar mekânsal kontrolü ele geçirmeye çalışan yeni grupların savaş alanına dönüşmektedir.⁴ Yoksul mahallelerde yaşayan halk kitleleri, kamu düzenini koruyan güvenlik hizmetlerinin olmadığı bir ortamda, adi suçların ya da küçük bir azınlığın uyguladığı terörün kurbanı haline gelmektedirler (Bourgeois 1995; Caldeira 2000; Robins 2002).

Dahası, kaygı verici bir biçimde, kentsel ayrışma ve kapalı alanlar seçkinlerin bizatihi kaçmak istedikleri toplumsal ayrışma süreçlerini

³ Bu bağlamda Caldeira "yeni güvenlik sistemlerinin yalnızca suçtan korunmayı sağlamadığını aynı zamanda dışlama pratiğinin dikkatli ve katı bir şekilde uygulandığı ayrılmış mekânlar yarattığına" işaret etmektedir (1996:311).

⁴ Çetelerin ve uyuşturucu tacirlerinin bir Cape Town mahallesini zorla ele geçirme örneği için, bakınız Robins 2002.

yeniden üretmekte ve hatta bunları daha da hızlandırmaktadır. Sömürge sonrası metropollerde, hâlihazırda var olan kayda değer eşitsizlikler bağlamında, yoksul kitleler daha birkaç on yıl önce verili kabul edilen temel kamusal hizmetlerden mahrum bırakılmaya başlandıkça, bu kutuplaşma daha da patlayıcı hale gelmektedir. Bu talihsiz kısır döngü kırılmadıkça, bu gelişmeler daha yüksek duvarların inşa edilmesini ve daha gelişmiş güvenlik teknolojilerinin kullanılmasını bir zorunluluk olarak dayatacaktır. Aşikârdır ki, güvenlik hiçbir zaman mükemmel değildir ve olmayacaktır. Kuraldışı davranışlar yaygınlaştıkça ve güvenlik önlemlerine rağmen suç işlenmeye devam ettikçe, seçkin güvenlikli sitelerde yaşayanlar hâlihazırda sahip oldukları güvenlik önlemlerinin (zaman zaman) yeterli olmadığı gerçeği ile yüzleşmek durumunda kalmaktadırlar (örneğin, Caldeira 2000: 274).

Sömürge sonrası metropollerde güvenlikli yerleşim alanlarını ve mekânsal yönetimsellik mekanizmalarını incelerken bu alanların inşa edilme sürecini şekillendiren yerel bağlamları dikkate almak önemlidir. Her ne kadar güvenlikli sitelerin bu kentlerde yaygınlaşmasında küresel modeller merkezi bir rol oynasa da, yerel eklemlenmeler ve icatlar somut projelerin özgünlüklerini şekillendirirler. Stillerde, modada ve pazarlamada küresel eğilimler çekici olmakla birlikte, bunlar özgün kültürel, tarihsel, yasal, toplumsal ve ekonomik bağlamları yakından anlamayı ve yerel bağlamlara dikkatli bir şekilde yedirilmeyi gerektirir (bkz. örneğin Webster, Glazse ve Frantz 2002). Örneğin, apartheid sonrası Güney Afrika'da güvenlikli site sayısında gözlenen patlamada ırka dayalı ayrışma çok önemli bir rol oynamaktadır (Robins 2002; Jurgens ve Gnad 2002; Czegledy bu sayıda). Sivil savaş ya da çatışma, örneğin Lübnan ve Pakistan'da olduğu gibi, varlıklı olanların lüks güvenlikli sitelere kaçışlarına neden olmuştur ve olmaktadır (Glazse ve Alkhayyal 2002). Çok açıktır ki, planlamacılar ve pazarlamacılar yerel modelleri tasarlar ve pazarlarken bu tür dinamikleri dikkate almaktadırlar.

Mısırlı Kapılar

Dışarıya kapalı konut topluluklarının Mısır'daki ilk örnekleri 1980'lerde ortaya çıktı. Akdeniz kıyılarında Mısırlı seçkinler için tatil köyleri birbiri arkasına inşa edilmeye başlandı (Cole ve Altorki 1998). Agami gibi uzun

zamandır popüler olan eski lüks tatil köylerine de yeni kapalı alanlardan oluşan eklemeler yapıldı (Hassan 1998). Ağırlıklı olarak Avrupalı turistlere hizmet veren benzer projeler Kızıl Deniz kıyılarına, özellikle de Al-Ghardaqa (Hurghada) kasabasının etrafına kuruldu. Benzer turist/tatil köyleri Sinai yarımadasına inşa edildi (Cole ve Altorki 1998: 164; Saad 1998).⁵ Mısırlıları hedef alan lüks tatil köylerine ait reklâmlar müstakbel alıcılara, bunların Kahire’de olmadığını ima eder şekilde, sunabilecekleri huzur ve sessizliğe vurgu yaparlar. 1997’de, Ras Sedr’deki “Lagoon Club” a ait bir reklâm, kulübün sığınacak (*tahaagir aleyh*) bir yer olduğunu vurgularken hem Kahire’nin boğucu ya da ızdırablı doğasına gönderme yapıyor hem de bunalmış kent sakinlerinin hislerine hitap ediyordu (*Al-Ahram* 4.6.1997).

Son yıllarda, kentten huzurlu bir hafta sonu kaçamağı için uzaklaşılabileceği bilgisi bazı Kahireli seçkinler için bir zamanlar olduğu gibi rahatlatıcı bir düşünce olmaktan çıktı. Kentin alarm verecek düzeyde yapısal ve siyasi sorunlarının olduğu gerçeğini gün yüzüne çıkaran ve çok katlı apartmanlara olan güveni önemli ölçüde sarsan 1992 depremi deneyimi, ardı arkası kesilmeyen İslamcı aktivizm, bölgedeki süregiden İslami kriz, dehşetengiz hava kirliliği, ciddi boyutlardaki gürültü kirliliği ve 17 milyon nüfusa sahip bir sömürge sonrası metropolün diğer rahatsız edici yan etkileri bazı varlıklı Kahirelileri kentten daha kalıcı kaçış seçenekleri ve kent içinde daha korunaklı mekânlar aramaya yöneltti (Kuppinger 2001).

Kente dair yaşanan hayal kırıklığı neoliberal ekonomik önlemlerle eş zamanlıydı. Mısır’ın yaşadığı belirli bir ekonomik “kriz” e istinaden hayata geçirilen ve küresel serbestleştirme örüntülerini kopyalayan bu önlemler yeni yatırım ve kar alanları yarattı.⁶ Bu bağlamda önemli bir etken, Kahire’yi saran çöl arazilerinin kitlesel bir biçimde kamu mülkiyetinden özel mülkiyete transferine olanak tanıyan kamu arazilerinin özelleştirilmesiydi. 1990’lara kadar hükümet bütün çöl arazilerinin sahibiydi ve bu nedenle çöl projelerinin tek elden kontrolüne hâkimdi. Yeni dü-

⁵ Tatil köylerinin Mısırlılar ve yabancılar için pazarlanma biçimleri, kuşkusuz, çok büyük farklılıklar göstermektedir. Bu makaledeki hedefim nedeniyle Avrupalı turistler için tasarlanmış tatil köylerini ele almıyorum. Bu köylerin pazarlanma biçimlerinin bazı özellikleri için, bakınız Kuppinger, 2000.

⁶ Bu “krizin” doğasına, detaylarına ve kurulmasına ilişkin, bakınız Mitchell, 1999.

zenlemeler çöl arazilerinin özel mülkiyete transferine izin verdi. Bu düzenlemeleri izleyen dönemde, 1990’lar boyunca yaşanan arazi kapma yarışında, konut geliştiriciler Kahire’ye görece yakın alanlarda önemli miktarlarda kıymetli arsalar edindiler. Yatırımlarını kara dönüştürmek için konut geliştiricilerin çoğu lüks konut ve yaşam alanlarına yöneldiler. Hükümet, arazileri ucuz fiyatlara satmanın yanı sıra, yeni konut alanları için gerekli yolları, köprüleri ve diğer alt yapı gereksinimlerini rekor bir hızla inşa ederek de konut geliştiricileri sübvansede etmektedir. Üst düzey ordu mensupları için inşa ettiği lüks kapalı sitelerle devletin kendisi de bu inşaat ateşine odun taşımaktadır (Mitchell 1999: 29).⁷ Timothy Mitchell’e göre bu yapılar “Mısır’ın şimdiye kadar tanık olduğu en olağanüstü gayrimenkul patlamasını temsil etmektedir” (1999: 28). Ayrıca “tutucu bir tahmine göre beş yıldan az bir sürede başkentin kapladığı alan ikiye katlanmıştır” (1999: 29). İzleyen bölümde görüleceği gibi, bu muazzam spekülasyon patlaması, hiçbir şekilde lüks konut alanına olan gerçek talep oranlarını yansıtmadığı için, aynı zamanda güvenlikli sitelerin başarısızlıklarının tohumlarını da beslemektedir. Kahire’nin bu yeni lüks ve kapalı konut alanlarını tartışmaya geçmeden önce, kentte ortaya çıkan diğer kapalı yapılara ve bununla ilgili diğer değişimlere hızlı bir göz atmak faydalı olacaktır. Kapanma sürecini genel kapsamıyla anlamak Kahire’de gözlenen küresel mekânsal dönüşümlerin izlediği yöne de ışık tutabilir.

Seçkinlerin hafta sonları için ya da sürekli bir biçimde kentten kaçabilecekleri yerler arayışına girdikleri bir zamanda yatırımcılar ve gayrimenkul geliştiriciler, seçkinlerin kentsel kargaşa korkularına ve kendilerini kentin içinde fiziksel ve mekânsal olarak ayırma isteklerine hitap ettiler. Kuşkusuz, hızlı küreselleşme ortamında, bu yeni gayrimenkul projelerinden yüksek karlar etme vaadi de söz konusuydu. Oteller, alışveriş merkezleri, spor ve diğer eğlence merkezleri gibi özelleştirilmiş kamusal alanlar, seçkinlere gelişmiş teknolojik güvenlik sistemleri ve özel güvenlik güçlerinin varlığının ya da basitçe coğrafi uzaklığın ve yalıtılmışlığın getirdiği huzurun yanı sıra şaşalı lüks ve sakin atmosferler

⁷ “Devlet konut geliştirici olarak da işin içindedir; zira Kahire’nin yeni mahallelerinin en büyük müteahhidi, Dreamland’in müteahhidinden çok daha büyük olan, Mısır Ordusudur. Ordu kentin doğu yakasında üst düzey askerler için yeni banliyö güvenlik siteleri yaratmak üzere binlerce dönümlük apartmanlar inşa etmektedir” (Mitchell 1999: 29).

de sundular.⁸ Göz kamaştırıcı tesisleriyle turistlerin, iş dünyası gezginlerinin ve yerel seçkinlerin ihtiyaçlarına hizmet verecek lüks otel planları (Mısır'ın ilk yedi yıldızlı oteli de dâhil olmak üzere) "beklenen ziyaretçi akınlarını" karşılamak üzere büyük bir hızla yapılmaktaydı (Sami 2000). Dreamland içinde yer alan Dreamland Golf Sahası ("hâlihazırda var olan dünyanın en büyük özel sektör projesi" WS 17), muhtemelen sözü edilen projeler arasında en çarpıcı olanlardan ve en çok adı geçenlerden biridir. Uluslararası şöhrete sahip golf sahası mimarı Karl Litten tarafından tasarlanan bu golf sahası, Giza Piramitlerinin tarih ötesi güzelliğine bakan manzarasını pazarlamakta ve kendini dünyanın en güzel golf sahaları arasında saymaktadır.⁹

1990'lardan beri sayısız seçkin eğlence ve dinlenme alanları planlandı ve inşa edildi. "A World of Weekends" adlı makalesinde, Rehab Saad okurlarını sayıları hızla artan "çeşitli tatil beldelerinin, golf kulüplerinin, tematik parkların ve eğlence parklarının" en iyilerinde bir tura çıkarır (2002). Bu yeni mekânların çoğu "çok geniş alanlara inşa edilen ve bol yeşil alanları yanı sıra yüzme havuzları, küçük hayvanat bahçeleri, çocuk alanları ve hatta bazen golf sahaları da olan" yeni tatil kasabalarıdır (2002). Bu yeni tesisler arasında kentten eğlenceli bir hafta sonu kaçıışı için Magic Land (yunus balıkları, foklar ve dinazor ormanı) ve Dreamland Eğlence Parkı ("Florida'da Disney Land'ı yapan firma tarafından tasarlanmıştır" (2002)); Dreamland golf sahası (yukarıdaki bölüm) ve Mirage City golf sahası ("sayısız göl, çay ve şelale" (2002)) vardır.¹⁰

Kapalı kent yapılarının bir diğer örneği olan seçkin alışveriş merkezleri (örneğin El-Yamama Mall) Zamalek gibi üst sınıf mahallelerde bir

⁸ Müşterilerine sunmak istedikleri yerlerin atmosferine dair bir his verebilmek için bir otel reklâmından örnek vermek istiyorum: "... Piramit Otel, pembe flamingoların ve tavuskuşlarının yaşadığı, ekili palmiye ağaçlarının olduğu nezih bir çevre olan 25 hektarlık peyzajı yapılmış bir bahçenin içinde yer almaktadır" (WS 16). Bu ve benzeri reklamlar açıkça kendi yarattıkları alanlarla Kahire'nin kalabalığı, gürültüsü, toz ve kirliliği arasındaki büyük karşıtlığı vurgulamaktadırlar.

⁹ "Yeşil tepeler ve göller arasında yılan gibi kıvrılan dar patikalar altın çölle hoş bir karşıtlık oluşturur ve muhteşem bir Büyük Giza Piramitleri manzarası sunar" (WS 18).

¹⁰ Kahire'nin yoksul mahallelerinde yaşanan ünlü nam salmış su kesintilerini tartışmak bu makalenin sınırlarını aşmaktadır. Şimdilik burada golf sahaları, havuzlar ve yapay göller için yapılan aşırı su tüketiminin hâlihazırda sınırlı ve kirliliği olan su kaynakları üzerine büyük bir baskıyı ilave ettiğini belirtmek yeterli olacaktır.

süredir varlık göstermekteydiler. 1990’ların ilk yarısı ve ortasına kadarki dönemde ise El-Bostan Mall (kent merkezi), World Trade Center Mall (Nil kenarı) ve Maadi Grand Mall açıldı.¹¹ Altı Ekim Kenti’nde açılan yeni bir alışveriş merkezinin (“Souty Mall”) reklâmlarında, adı konulmayan yeni korkulara hitaben, alışveriş merkezinin diğer özelliklerinin yanı sıra “güvenli” olacağına vurgu yapılmaktaydı (*Al-Ahram* 24.4.1997). Benzer şekilde, bütün Ortadoğu’nun en büyük alışveriş merkezi olmakla öğünen, yeni “Egyptian Mall” da (Arapça orijinali de İngilizce’dir) güvenlik kameralarının reklâmını yapmaktadır (*Al-Ahram* 5.5.1997). Elektronik güvenlik sistemlerinin sağladığı güvenlik ortamında şirketler alışveriş mağazaları, ofisler, restoranlar, sinema, bowling salonu, bilardo salonu, yüzme havuzu, sağlık kulübü ve sağlık hizmetleri vaat etmektedirler. Güvenlik hizmetlerinin telaffuz edilmesi bireylerin suça (her ne kadar Kahire’de çok önemli bir sorun teşkil etmese de) ve militan aktivizme (her ne kadar tahmin edilemez olsa ve kesinlikle her daim varlık göstermese de) dair korkularına ve adı konmayan genel korkularına ya da yoksul kitlelerden kendilerini ayırma isteklerine hitap eder. Mekansal yönetimsellik teknolojileri yalnızca disipline edilmiş (ve varlıklı) vatandaşlara seçici erişimi garanti etmek için kullanılmaktadır. Geçen birkaç sene içinde kent merkezindeki Talat Harb Center, Nil kenarındaki Arkadia (500 alışveriş mağazası ve (belki şu anda işleyen?) buz pateni pisti), Giza Hayvanat Bahçesi karşısında yer alan First Mall¹² gibi daha gösterişli müşteri ve kar bekleyen alışveriş merkezleri açıldı (Stryjak 2000; 2001).¹³ Güvenli ve dolayısıyla rahatlayabilecek bir çevre sunmanın yanı sıra, bu alışveriş merkezleri (beş yıldızlı otellerle birlikte) eşi benzeri olmayan görkemli plan ve tasarımla birlikte ayrıcalıklı ve zarif bir atmosfer sunmaktadırlar.

¹¹ Daha şaşalı övgüler ve Maadi Grand Mall’un orijinal başarısına dair sorular için, bakınız Raafat 1998. Raafat “MGM sadece taşıt sahibi seçkinleri mi hedeflemektedir, yoksa toplu taşıma araçlarının buraya hizmet vermemesi bir tesadüf müdür” sorusunu sormaktadır (1998).

¹² Bu AVM hakkında bazı ayrıntılar ve aç müşteriler için sunulan pahalı lezzetler için bakınız El Kashef 2000.

¹³ Bütün bu mağazaların ve icatların hayatta kalıp kalmayacağı ya da bütün projenin inşa edilip edilmeyeceği henüz belirsizdir. Gerçekte inşa edilen projelerden daha çok pazarlama reklâmları var gibi görünüyor. Bazı müteahhitlerin spekülasyon ateşine yakalandıkları çok açık.

Kuşkusuz, Kahire çevresini saran çöle inanılmaz çapta yayılmıştır. Yine de, bütün planların ve projelerin benzer bir başarı öyküsüne sahip olmadıklarına dikkat çekmek gerekir. Bir aşırı heves ve spekülasyon anında ortaya çıkan ve 1990'lar boyunca devam eden bu planlama ve inşaat çılgınlığı, 1990'ların sonuna doğru yaşanan gayrimenkul krizi ve bunu izleyen 2001 ekonomik krizi ile birlikte ivme kaybetti (örneğin El-Ghobashy 2001).¹⁴ Başarı ve başarısızlık örüntülerinin genel bir değerlendirilmesine geçmeden önce, güvenli sitelerin ve pazarlanma biçimlerinin analizini yapmak istiyorum.

Güvenlikli Siteler

Çöl mülkiyetinin deregülasyonu ile birlikte, kentin hem mekânsal hem de toplumsal olarak uzağında olan Kahire çölü lüks siteler için mükemmel bir yer haline geldi. Daha başından itibaren, kente uzaklık yeni yerleşim alanlarının güvenli ve seçkin doğasının taahhüdü olarak pazarlandı (bakınız örneğin Al-Yasmine sitesinin eski reklâm broşürü, *Al-Ahram* 5.5.1997). 1990'ların başından sonuna kadarki dönemde Kahire genelde çölde yapılaşmanın, özelde de lüks güvenli sitelerin emsalsiz patlamasına tanık oldu. Arapça (Hay Al Ashgar, Al Rabwa, Al Bostan, Al Rawda, Al Worood), İngilizce (Dreamland, Royal Hills, Gardenia Park, Paradise Park, Beverly Hills, Palm Hills, Spring Valley, Moon Land), Arapça ve İngilizce'yi bir ara getiren isimler (El Masreen Gardens, Solaimania Gardens, Al Yasmein Green Land) ya da Fransızca isimleriyle (Belle Ville) bu yeni yerleşim yerleri incelikte tanımlanmış siyasi, toplumsal ve kültürel çizgiler temelinde bir müşteri görüntüsüne hitap etmektedir (WS1; WS 3; Güney Afrika'da kullanılan isimlerle bir karşılaştırma için bu sayıda yer alan Czegledy'ye bakınız). Öte yandan, bu yerleşim yerleri çok açıkça ince sınıf ve mülkiyet ayrımlarına ve küresel haritada belli bir konumlanışa hitap etmektedirler. Her ne kadar projeler tasarımlarına, toplumsal vizyonlarına ve kapalılık derecelerine göre önemli farklılıklar gösterebilirler de, hepsi ortak bir dizi özellik ve hizmet sunmaktadırlar: bol yeşil alan, sağlıklı çevre, kaliteli yaşam tarzı, konfor,

¹⁴ Yedi yıldızlı olduğu iddia edilen bu Marriott in Mirage City gerçekten inşa edildi ancak yedi değil "sıradan" bir beş yıldızlı tesis olduğu ortaya çıktı.

rahatlık, çeşitli topluluk hizmetleri, huzur ve sessizlik. İzleyen bölümde değişik müşterilerin bütçelerine ve ihtiyaçlarına hitap eden farklı seçenekleri tanıtacağım.

“Tam donanımlı küçük bir kent” olarak tanıtılan Hay Al Ashgar (“Ağaçlı Mahalle”)¹⁵ kente yakınlık ve makul fiyatlarda “kaliteli yaşam tarzı” sunmaktadır (WS 2).¹⁶ Orta ve üst orta sınıflardan genç aileleri hedefleyen proje “sağlıklı yeşil çevre” içinde “ailelerden oluşan bir yaşamın sıcaklığını” sunmaktadır (WS 2). Hay Al Ashgar, ayrıca, ebeveynlerin çocukları için güvenli çevre kaygılarına da seslenmektedir. Projede “kreşler, çocuklar için oyun alanları ve okul” da vardır. Proje sahiplerinin vurguladığına göre, okul “çocukların güvenliğini sağlamak ve çocukların trafikten ve tehlikeden uzak olması” için dikkatlice seçilmiştir (WS 5). Yerleşim yerinin büyük bir kısmı apartmanlardan (3055 konutun % 87’si), bitişik evlerden ve mütevazı villalardan oluşmaktadır (bütün konutların % 2,7’si). Hay Al Ashgar’ın fiyatlarının erişilebilir olmasının bir nedeni konut alanlarının görece yoğunluğudur. Topluluğun sahip olduğu arsanın üçte birinden fazlası konut için ayrılmıştır (WS 4). Hay Al Ashgar Kahire’nin trafiğinden, kalabalığından ve stresinden kaçmak ve Kahire’nin kirli havası yerine daha yeşil bir yerleşim yerinin temiz havasını teneffüs etmek isteyen, yukarı toplumsal hareketlilik içinde olan mütevazı genç ailelerin hayallerine ve ihtiyaçlarına hitap etmektedir. Kente yakınlığa vurgu yapan proje sahipleri, yerleşim yerinin Kahire’ye olan çoklu bağlantılarına işaret etmektedirler. Hay Al Ashgar’ın sakinleri kentte çalışmaya, kenti ziyaret etmeye ve genel olarak kentle ilişkide olmaya devam edeceklerdir. Her ne kadar Hay Al Ashgar yeşil çevresinin reklâmını yapsa da, daha pahalı güvenlikli sitelere göre görece daha yoğun bir yapılaşmaya sahiptir. Kente yakınlığı, düşük fiyatları ve hâlihazırda yaygın olan konut biçimlerini görece kopyalamasıyla, Hay Al Ashgar benzer sosyo-ekonomik konumları paylaşan genç ailelerin yeni inşa edilmiş apartmanlarda yaşadığı Kahire mahallelerinden biri olmaya adaydır. Kahire’ye olan yakınlığı insanda Hay Al Ashgar gibi bir yerin, yeni konut alanlarını kentin sınırlarından ayıran boşluk binalarla

¹⁵ Yorumculardan biri, bu yeni yerleşimlerin adlandırılma biçimlerine ironili bir gönderme yaparak “Treeville” (Ağaçköy) ismi verir (Hammond 1999).

¹⁶ Üç odalı bir daire (138 m²; klimasız) 135,240 LE olarak fiyatlandırılmıştır. (WE 6)

dolmaya başladıktan ne kadar zaman sonra tipik bir kent mahallesine dönüşeceği konusunda merak uyandırır (bakınız örneğin Hammond 1999). Görece makul fiyatlarına rağmen, Hay Al Ashgar Kahirelilerin büyük çoğunluğu için halen çok pahalıdır.¹⁷ Bir zamanlar Kahire etrafında yeşil bir kemer oluşturması planlanan çöl eteklerinin pek çok yerinde hızla Hay Al Asgar gibi yerleşim yerleri yapılmaktadır. Bu yapılar, çok uzak olmayan bir zamanda, kentin etrafında yeni mahalle halkaları oluşturacak ve var olan yoğunluk, kirlilik ve yetersiz hizmetler sorunlarına yenilerini ekleyecektir.

Piyasasının daha üst katmanlarında daha yüksek fiyatlara sahip ve yoğunlukla kentten daha uzak alanlara kurulmuş yerleşim yerleri arsalarının en fazla % 8'ini konut alanı olarak kullanılacağını belirtmektedirler (Mena Garden City örneğinde olduğu gibi kulüp ve ticari alanlar dışarıda bırakılmaktadır, WS 3). Öte yandan, yeşil alanın bol olması en seçkin güvenli sitelerin yalnızca bir özelliğidir. Gardenia Park, örneğin, Piramitlerden 12,5 kilometre uzakta (kent merkezinde değil) "Altı Ekim Kenti'nin en güzel yerinde" konuşlanmıştır. 250 villasının müstakbel ev sahiplerine polis karakolu, itfaiye, hastaneler (birden fazla!), camiler, kiliseler, okullar, üniversiteler (yine birden fazla!) çeşitli alışveriş ve kültür merkezleri (yine birden fazla!) olmak üzere baş döndürücü çeşitlilikte hizmetler vaad etmektedir. Daha detaya girmek gerekirse, proje reklâmları 120 kişilik balo odasına sahip bir Kulüp Evi, Olimpik yüzme havuzu, tenis ve duvar tenisi kortlarından bahsetmektedir (WE 10). Gardenia Park, müstakbel sakinlerine ve "tek bir giriş kapısı ve profesyonel yönetici grubunun üst düzey mahremiyeti ve güvenliği temin ettiği" "büyük titizlikle seçilmiş bir topluluk" vaat etmektedir (WS 9). Site yalnızca villalardan oluşmaktadır. Site "ailenizin sağlık ve mutluluğu için gerekli hizmetlerin eşliğinde yeşillik ve mahremiyet içinde seçkin bir yaşamı garanti eder" (WS 11). Kısacası, "hizmetler lük otellerle yarışacak düzeydedir" (WS 11).¹⁸ Gardenia Park'ın pazarlaması Amerikan mimari tarzlarına aşına olan ve Mısır'da bu tarzın en seçkin biçimlerini yaşama isteğinde olan zengin küreselleşmiş bir müşteri kitlesini hedef alır

¹⁷ Wahish (1999) 120,000 LE'nin taksitlendirilse bile Kahirelilerin çoğunluğu için erişilemez bir miktar olduğuna dair çok basit bir hesap sunar.

¹⁸ Gardenia Park'ta yer alan 684 metrekare bir villa yaklaşık 2 milyon LE olarak fiyatlandırılmaktadır (WE 12).

“Gardenia Park’ta mimari stil Kaliforniya tipidir” WS 9).¹⁹ Yerel üst sınıf talepler için tasarlanmış Batılı stillerin ve teknolojilerin ihtişamlı birliğine daha da güçlü bir şekilde vurgulamak için, pazarlamaçılardan biri Gardenia Park’ın, aralarında Kaliforniya Irvine’dan bir şirket de olmak üzere, çeşitli planlama ve tasarım firmalarının ortak çalışmasının bir ürünü olduğunu vurgulamaktadır (WS 11). Gardenia Park’ın pazarlama söylemi, muhteşem bir konut çevresi sunmasının yanı sıra, küresel üst sınıf toplulukların arasına katılmayı da vaat eder. Burada, küresel referans noktaları hayali küresel zenginlik, güç ve bağlantılar yaratılarak yerel mekansal bağlarla yarışmakta ya da onları geride bırakmaktadır.

Royal Hills, “konut yaşamında yeni bir standart” sunan küçük seçkin güvenlikli sitelere bir başka örnektir (WS 3). Yalnızca 200 villadan oluşan sitede, villa tipleri modern kraliyet ailesine mensup kadın isimleriyle anılmaktadır. En geniş ve seçkin modeller (her ikisi de 1100 metrekareden daha büyüktür), Mısır’ın eski sömürgeci gücüyle ilginç bir bağlantı kurarak, Kraliçe Victoria ve Kraliçe Elizabeth adıyla anılmaktadır. Mısırlı bir soylunun ismi ile anılan tek model olan Kraliçe Farida ise, yalnızca 700 metrekaredir. Bölge soylularından Kraliçe Farah (İran) 670 metrekare iken, Kraliçe Alia (Ürdün) 346 metrekare ile ikinci en küçük villanın ismidir. Diğer isimler daha az bilinen (belki de icat edilmiş?) Akdenizli (?) kraliçelerdir (örneğin Juana, Antonia, Francesca, İsabella). Son Mısırlı kraliyet/hidiv ailesinin görece uzun tarihi ve kalabalık ailesi düşünüldüğünde, tasarımcıların daha fazla sayıda yerel kraliçe ya da prenses isimleri kullanmamış olmaları şaşırtıcıdır. Bu adlandırma biçimi Royal Hills’in kültürel konumu hakkında ilginç soruları akla getirmektedir. Royal Hills’in siyasi olmayan (olmadığı varsayılan) ama masalsı soylu lüks yaşam tarzlarının göz alıcı haritasında konuşlandığı mı düşünülmektedir? Günümüzün şövalyeleri, kraliçeleri için kraliyet temalı parktaki gösterişli saraylardan birini alabilirler mi? Öyleyse, Royal Hills “gerçek” dünyadan Disneyvari bir rüya âlemine kaçışı mı pazarlamaktadır?

¹⁹ Yazarlardan biri “güvenlikli siteler varlıklı Mısırlıların Amerikan rüyasını yaşama isteklerini karşılamaktadır” yorumunu yapmıştır. Yazar Soleimania Golf Village sakinlerinden birinden alıntı yapmaktadır: Herhangi bir Amerikan ailesinin hedefi bahçesi, garajı ve küçük bir havuzu olan bir eve sahip olmaktır. Mısırlılar televizyonda ya da seyahat ettiklerinde bunu görürler... çok katlıda yaşamaktan daha iyi” (Gauch 2000).

Ya da, Royal Hills bilinçli bir şekilde sömürge döneminden başlayan bir tarihsel süreç içinde konumlanmış ve Mısır'ın sömürge/kraliyet döneminin daha üstün konfor ve yaşam tarzına sahip olduğunu ima eden ama dile dökülmemiş bir rüyayı mı beslemektedir?²⁰

Belle Ville, yalnızca 77 konuta sahip olan çok seçkin bir diğer güvenilirlikli site, tasarımcıların ve pazarlamacıların küresel-yerel bağlantılar kurma çabalarına dair ilginç ilave yönler sunmaktadır.²¹ Belle Ville “eskinin yaşam tarzlarını bugünün olanakları ile birleştirmek üzere tasarlanmıştır” (WE 3). Belle Ville’yi yapan konut geliştiriciler “kemer, kapalı teras ve açık balkonların yaygın bir biçimde kullanıldığı, dış mekânda kendini gösteren yaratıcı bir iç mekân tasarımını yerel yaşam tarzına ve iklimine uyumlu hale getiren” (WE 14) başarılarını duyurmaktan gururludurlar. Kemer kullanımını yerel yaşam tarzlarıyla özdeşleştirmek doğulu kültürleri birkaç sembole indirgeyen Oryantalist imgeleri yansıtmaktadır. Muhteşem kemerler bu semboller arasında en bayağı olanlarıdır. Kemerler ve kapalı teraslar dışında projede yerel bağlama gönderme yapan başka bir şey yok gibidir.²² Tasarım villalar ya Luna, Vista, Colonna, Galleria gibi İspanyolca ya da Esprit ya da Ballaire gibi Fransızca isimlere sahiptir. Promosyon kitapçıklarına bakılırsa, İspanyolca isimleri olan Fransız şıklığı ve tarihi ile boyanmış (bakınız mühür benzeri amblemi) ve en nihayetinde de Ortadoğu balkonları ve kemerleri ile baharatlandırılmış ya da yerelleştirilmiş Güney Kaliforniya peyzajından esinlenen öğelerden (pastel renkler üzerine siyah metal dokunuşların bıraktığı intibaya bakılırsa) oluşan postmodern bir pastıştır. Bu bağlamda düşünüldüğünde, “doğulu kemerler” yalnızca küresel bir öğeyi yerelleştirmeye yarayan geniş bir repertuarın stilistik bir ögesidir. Projeler ve modeller özünde tümüyle küresel iken, bu öğeler sadece dekoratif uygulamalardır. Stilistik öğeler kolaylıkla değiştirilebilir ya da başka kombi-

²⁰ Leisch (2002) Endonezya’da “Taman Imperial” (*taman* mahalle demektir) adında bir yerleşim yerinden bahseder. Bu isimlendirme ve isimlerin çağrıştırdığı şeylere dair benzer soruları akla getirmektedir.

²¹ Belle Ville’deki en geniş birim – 622 metrekaarelik “Galleria” – 1.95 milyon LE’dir.

²² Alexandria Üniversitesi’nde öğretim üyesi olan Muhammed Awad, Mısır mimarisinin genel durumu hakkında şikâyet eder: “Şu anda, çağdaş Mısır mimarisi derin bir kriz içindedir. Bir yandan, ne teknolojik ne de sanatsal açıdan modernliği barındırabilmektedir. Öte yandan, yerellik ya da evrensel dile katkı olarak tanımlayabileceğimiz bölgeselliği üretebilme yeteneğinden de yoksundur” (1999).

nasyonlar içinde kullanılabilir. “Doğulu kemerler” egzotik bir hava yaratmak için başka ülkelerde başka projelere de yedirilebilir. Ortaya çıkan, yerine göre yerele ya da küresele vurgu yapan, egzotik, güncel ya da tarih ötesi şıklıkla oynayan, küreselleşmiş sınıfın yerel zevklerine hizmet veren, sonsuz çeşitlilikte kombinasyonlar oluşturmanın mümkün olduğu küreselleşmiş bir stilistik ve kültürel öğeler araç kutusudur. Her bir kültürel bölge, tasarımları yerelleştirmek ya da başka tasarımlara yedirilmiş olanları alıp küreselleşmiş referanslar olarak kullanmak üzere kendi “doğulu kemerleri”nin yaratılmasına katkı yapar.

Gardenia Park, Royal Hills ve Belle Ville hem tasarım hem de konumlandıkları yerler itibariyle Kahire’nin toplumsal ve kültürel dokusundan uzaklaşma istencinin alamet-i farikalarıdır. Öncelikle, isimleri İngilizce ya da Fransızca’dır. İkinci olarak, tasarımları ve özellikleri çok farklı kültürel evrenlere gönderme yapar (WS 3). Proje amblemlerinin kısa bir analizi burada faydalı olacaktır. Yukarıda da değinildiği gibi, Belle Ville Avrupalı atalarından kalma mühür-tipi amblem kullanmaktadır. Royal Hills ise, köyü çağrıştıran bir imgenin (pek net değil) üzerine çok da kraliyete ait olmayan bir baskıyı yedirmiştir. Stilistik ve tasarım olarak, Royal Hills’in amblemi biraz tutarsızdır. İlk bakışta Waldorf-Astoria’nın amblemini çağrıştıran şık ve göze batmayan amblemiyle Gardenia Park zamansız ve evrensel zerafeti, teveccühü ve zevki çağrıştıır. Bu amblemlerin hiçbirinde Arapça bir harf ya da Kahire’ye gönderme yapan bir referans yoktur.

Kapanma Arayışı

Kahire’nin yeni çöl yerleşmeleri birden fazla küresel ve yerel hikâye anlatır. Öncelikle bu kendini boğucu bir sömürge sonrası metropolden mekânsal olarak ayırmak ve aynı zamanda sahip olduklarıyla da farklılaşmak isteyen ve sayıları her geçen gün artan bir seçkinler grubunun hikâyesidir. Aynı zamanda, günümüz küresel örüntülerinin bir kopyasıdır. Lüks yaşam taleplerinin ötesinde, seçkinlerin öteden beridir sahip olduğu halk ve sokak korkusu bu yeni projelerin taşıdığı özelliklerde gözlenebilir.²³ Bu tür korkular bağlamında, “kitleler” ve “sokak” söz-

²³ Gustave Le Bon’un “kalabalık” üzerine çalışması akla gelmektedir (1965 [1895]).

cükleri kargaşa, çöküş ve suçun edeb-i kelamı haline geldiler. Yine de, her ne kadar yeni yeni ortaya çıkmaya başlasa da, suç korkusu Los Angeles, Sao Paulo ya da Johannesburg'taki kadar önemli bir rol oynamamaktadır. Bunun yerine, militan aktivizm olayları seçkinler arasında belli bir kırılma algısının gelişmesine ve özel güvenlik ve güvenlik aygıtları kullanımının yaygınlaşmasına neden olmuştur. 1990'ların başından itibaren, her ne kadar nadiren bu isimle anılsa da, militan saldırısı korkusu Kahire'nin mekânsal dinamiklerine etki eden yeni bir güç haline geldi. Adı konmayan "terörizm" korkuları, kent planlamasında Amerika Birleşik Devletleri ya da Brezilya'da "suç"un oynadığı role benzer bir rol oynamaktadır. Tek farkı, benzer bir aciliyete sahip olmamasıdır. Diğer bazı suçların aksine, militan aktivizm olayları daha az tahmin edilebilir ve bu nedenle de popüler ve siyasi bilinçte bir belirir bir kaybolurlar. Sonuç olarak da, önemli olmakla birlikte, zaman içinde kentsel süreçlerde oynadıkları rolün ağırlığını tahmin etmek ve incelemek daha zordur. Aşırı spekülasyonun sonuçları yanı sıra, Kahire'nin görece düşük suç oranına sahip kent dokusu bu yeni konut alanların gelişimindeki tuhafliğe işaret eden olgulardan biridir. Kahireliler yaygın korku halinden dolayı beton duvarların arkasında güvenlik arayışına girmiş değillerdir.

Kahire'nin yeni çöl projeleri ve güvenli siteleri Kahire'nin rahatsızlıklarından, kirliliğinden, siyasi geriliminden ve gürültüsünden kaçmayı vaat ederler. Ancak bunu çok farklı şekillerde yapmaktadırlar. Hay Al Ashgar gibi kent sınırlarının neredeyse içinde yer alan görece mütevazı bir yerleşim yeri, genel anlamda kentte var olanı yeniden üreten ama daha yeşil, daha sağlıklı ve daha az kalabalık bir ortamda kaliteli bir mahalle yaşamını vurgulamaktadır. Mahalle, aile, çocuklar projenin tanımlayıcı öğeleri olarak vurgulanmaktadır. Müstakbel site sakinleri için gelecek referansı halen Kahire bağlamında yapılmaktadır; site Kahire'nin daha iyi bir versiyonu olmayı vaat etmektedir (mahalleler kenti). Hay Al Ashgar, bizatihi isminin vurguladığı üzere, Kahire'de var olan yüzlerce mahalle gibi, ancak onlardan daha zengin ve daha sağlıklı olmayı hedeflemektedir. Sitenin ambleminde belirgin bir biçimde büyük bir ağaç vardır ve altında da sitenin adı önce Arapça, sonra da İngilizce yazılmıştır (WS 1). Muhtemelen Hay Al Ashgar ilerleyen yıllarda Kahire'nin yoğun yapılaşmaya sahip kent panoramasının bir parçası olacaktır. Nihayetinde, Hay Al Ashgar varolan üst sınıf mahallelerinin küresel dolaşıma

girmiş olan ayrılmış özel kasaba fikriyle yeniden tasarlanmış halidir. Bu yanıyla, Hay Al Ashgar yerelin küreselleşmesini temsil eder.

Daha seçkin projeler bağlamında, topluluk referansları ve birliktelik hissi yerini toplulukların seçkinci doğasına yapılan vurguya bırakmaktadır. Mahremiyet, güvenlik ve seçkin yaşam tarzları bu toplulukların tanımlayıcı özellikleridir. Her ne kadar Kahire’ye yakınlık önemli bir etken ya da site sakinlerinin profesyonel yaşamları için bir gereklilik ise de, site reklamlarına göre bu ilerde kentle olan bağlantılarının tek nedeni olabilir. Hayatın geri kalan bütün yönleri kentten güvenli bir uzaklıkta ve saygın komşuların eşliğinde site içinde keyifle yaşanabilir. Sık sık seyahat eden Kahireli küresel seçkinler için tasarlanmış bu projeler, Hay Al Ashgar gibi daha popüler örneklerin aksine, küresel modellerin yerelleşmiş biçimleridir. Bu siteler komşularınızın –kent sakinleri anlamında– farklı sınıfların rahatsız edici üyelerinden olması ihtimalinin ortadan kaldırıldığı yerler olarak küreselin yerelleşmesini temsil ederler. İdeal olarak, burada yaşayanların sembolik komşuları Güney Kaliforniya, Sao Paolo ve Jakarta’nın Gardenia Parklarında yaşayanlardır.

Sonuç

Kahire’nin yeni güvenlikli siteleri başarılı bir küreselleşmenin sembolü müdür, yoksa küreselleşmenin Mısır’a derme çatma, planlanmamış ve bu anlamıyla sorunlu girişinin bir işareti midir? Mısır’ın güvenlikli siteleri bunun ikisi de değildir. Bunlar küreselleşmeci eğilimlerin özgün Mısırlı eklemeleridir. Bu makalede, sıklıkla boş zaman toplulukları olarak tanımlanan ve daha geniş kentsel mekânsal ayrışma ve kapanma bağlamında algılanan güvenlikli sitelerin birden fazla konuyla yakın ilişkili olduğunu gösterdim. Çok açık ki, öncelikli olarak karşımızda sermaye, kültürel akımlar, metaların yanı sıra yaşam tarzlarının her zamankinden daha hızlı bir şekilde dolaşıma girdiği küreselleşme bağlamı vardır. Bu tür sermayenin ve kültürel akımların dolaşımı artık sadece belli yerlerle sınırlı değildir. Aksine yerleşmelerini sağlayacak kaynak ve irade olan her yerde varlıklarını göstermektedirler. Bu küresel akımlar hiçbir yerde durmazlar ve nihayetinde hiçbir yere ait değildirler. Kahire örneğinde, neoliberal küreselleşme çerçevesinde hayata geçirilen çöl

arazilerinin kitlesel olarak özelleştirilmesi küreselleşen bir mekansal repertuarın modellerini ve özelliklerini yansıtan eş benzeri görülmemiş spekülasyona ve inşaat patlamasına neden oldu. Yatırımlar, diğer küresel kentlerde yaşanan deneyimleri doğrudan yansıtan bir biçimde, neredeyse istisnasız bir şekilde kar getirecek lüks konutlara ve lüks eğlence ve boş zaman mekânlarına yöneldi. Bu haliyle, Kahire’de yaşanan küreselleşen herhangi bir kentte yaşanan hikâyenin tekrarı gibi görünmektedir. Öyleyse Kahire’ye özgü olan nedir? Başarı ve başarısızlıkların özgünlükleri nelerdir?

Öncelikli olarak aşırı spekülasyon konusu vardır (Abdel Fadil 2001; El-Ghobashy 2001; Wanish 1999; Ryan 2001; Mitchel 2002: 272). Alıcıların bu konutlara dair hevesi yatırımcıların hevesinin yanında yok denecek kadar azdı. Hatta bir gözlemci “Çöl Yolu boyunca sıralanmış çirkin güvenli sitelerin hazin akibeti”ni ilan edecek kadar ileri gitmektedir (Ryan 2000). Bu beyanat kapsamlı bir analizi gerektirmektedir. Her ne kadar bazı güvenli sitelerin sonu başarısızlık ve iflas olsa da, bütün bu projelerin iflasından bahsetmek güçtür. İnsanlar buralardan konut satın almaktadır ve pek çok sitede “başlamakta olan yaşam işaretleri” vardır (Hammond 1999; Gauch 2000).²⁴ Bazı siteler ve yatırımcıların ciddi sorunlar yaşadığı aşikârdır.²⁵ Fakat bu sorunların niteliği nedir? Muhtemeldir ki, bazıları projelerin yeni olmasından kaynaklanmaktadır ve zaman içinde ortadan kaybolacaklardır. Bu yerleşim yerlerinin uzun ve hoş olmayan ulaşım sorunlarını beraberinde getiren kente görece uzaklıkları bazı potansiyel alıcıları caydırıcı olabilir. Bu anlamda pazarlama Kahireli seçkinlerin yaşam tarzlarını ve beklentilerini karşılamamış olabilir.²⁶

Bu yerleşim yerlerinin sembolik olarak kentten ayrı bir mekan gibi pazarlanmasının iki yönü vardır. Pazarlama materyallerinin çoğunda güvenliğin garantisi olarak vurgulanan kente coğrafi uzaklık yerel seçkinler için gerekli ve nihayetinde çekici olmayabilir. Düşük suç oranlarının olduğu Kahire, Sao Paolo ve Johannesburg gibi kentlerin karşı karşı-

²⁴ Yapılışından yalnızca birkaç yıl sonra yeni mekânsallığın sembolü haline gelen Dreamland’e sıkça yapılan atıflara bakınız (örneğin Mitchell 1999).

²⁵ Mitchell, Dreamland şirketinin 2000 yılı itibarıyla iflas ettiğine dikkat çeker (2002: 302).

²⁶ Aşırı hevesli “spekülatif yatırım” anlarının mükemmel bir analizi ve eleştirisi için bakınız Mitchell 2002: 272.

ya kaldıklarına benzer zorluklar ve risklerle karşı karşıya değildir. 1992 depremine ve 1990’larda yaşanan İslamcı militancılığa dair hatıralar yavaş yavaş silinmektedir ve bu nedenle kentten uzaklaşmayı çekici hale getirmede ancak sınırlı bir rol oynayabilirler. Yine de, İslamcı militancılık yerel seçkinlerin, uzaklaşmış bir tehlike de olsa, rahatsızlık duydukları bir etken olmaya devam edecektir ve bu anlamda diğer suçlara dair korkulardan daha fazla güvenlik arzusunu doğurmaktadır. Öte yandan, diğer meseleler önemini korumaya devam etmektedir. Bir yanda sürekli bir trafik sorununda kendini gösteren kalabalık, kirli ve gürültülü şehir yaşamı vardır. Öte yanda ise, aşırı derecede kutuplaşmış bir toplumda toplumsal farklılık ve ayrışma isteği vardır. Sonuç olarak, vaat edilen güvenlik, temiz hava ve toplumsal farklılığın değeri hoş olmayan ulaşım sorunu ile tartılmalıdır. Her ne kadar Kahireli seçkinler geçen yüzyıl boyunca tutarlı bir şekilde kentin daha dış eteklerine doğru kaydılarsa da (örneğin Heliopolis, Maadi, Mohandessin), her kuşak çöle ya da tarlalara taşındıklarına dair ilk hislerinden ya da yaygın kanılardan dolayı bunu yapmaktan çekinmişlerdir.²⁷ Peki, bu durumda bir on yıl ya da daha sonrasında, güvenli siteler zamanın yeni Heliopolis’i ya da Maadi’si olacaklar mıdır? Bu açıdan bakıldığında, pek çok site sakininin yeni evlerini ikinci konutları ya da haftasonu evleri olarak kullanmaları anlaşılabilir. Bu tümüyle yerleşmeye doğru atılmış bir ilk adım olabilir. Ya da, Kahireli seçkinler için hiç de yeni olmayan, hafta içi kentteki apartman dairelerinde hafta sonları da evlerde yaşamaya yönelen bir yeni kullanım tarzı olabilir.

Bu yeni yerleşim yerlerine yöneltilen ikinci bir eleştiri planlamadaki başarısızlık, çevreye olan olumsuz etkiler ve bununla ilişkili olarak da, sınırlı su kaynaklarının büyük israfıdır (Gauch 2000; Hammond 1999). Bunlar ciddi ve meşru eleştirilerdir. Ne var ki, yatırımcılar açısından bunların neredeyse hiç önemi yoktur. Eğer projeler satılmaya devam ederse, yaratacakları çevre sorunlarına ya da Kahireli yoksulların su kaynaklarının her geçen gün azaldığına bakmaksızın yatırımcılar bunları yapmaya devam edecektir. Bu nitelikteki eleştiriler ya tümüyle göz ardı

²⁷ 20. yüzyılın başlarında Heliopolis, Maadi ya da Giza’ya taşınan ve oraya gittikleri için deli oldukları söylenen dedeleri ve ninelerine dair anlatılan pek çok hikâye vardır. Yaşlı bir kadının 1930’lardaki Maadi’ye dair bana anlattıklarındaki gibi: “anlaman lazım, bataklık gibiydi, çok zordu. Sivrisineklerle doluydu.”

edilecektir ya da bütüncül olmayan bir şekilde çözülmeye çalışılacak ve nihayetinde Kahire'nin etrafına bölük pörçük topluluklar ve projeler inşa edilecektir.²⁸

Her ne kadar bazı sorunlar çözüm üretilmeyi beklese ve ekonomik daralmayı yeni bir inşaat patlaması izleyebilse de, bugünden bazı sonuçları ortaya koyabiliriz. Hiç şüphe yok ki, hızla küreselleşen bir sömürge sonrası metropol olarak Kahire benzer konumdaki kentlerde gözlenen eğilimleri ve dönüşümleri tekrar etmektedir. Bu bağlamda, pazarlama metinlerinin analizi bu projelerin yerelleşmesine olanak sağlayan sürece ilgi çekici bir bakışı mümkün kılmaktadır. Aşıkardır ki, bu tür metinler yalnızca idealleştirilmiş dünyaların temsilidir. Öte yandan, bu tür dokümanların analitik değeri arzulanır olana dair sunulan bu vizyonlarda yatmaktadır. Vizyon ve gerçeklik arasındaki mesafede kapalı sitelerin bazı başarısızlıkları ortaya çıkar. Yükselen yerel gerilim ve güvensizlik anında küreselleşen bir bağlamda ortaya çıkan bu yerleşim yerleri ve onların pazarlamacıları yerel bağları ve kente olan bağlılığı göz ardı ettiler. Her ne kadar kente bağlılık, yavaş yavaş kayboluyorsa da, bu her iki etken güvenli sitelerin hemen ve göz alıcı bir başarıya ulaşmasına engel teşkil etmektedirler.

Kapalı sitelerin ve benzer projelerin sadece göz kamaştırıcı başarı öykülerinden ibaret olmaması bizi şaşırtmamalıdır. Yeni projelerini pazarlamak için genel anlamda batılı ya da küresel modelleri, söylemleri ve imajları kullanan pazarlama şirketleri, neredeyse bir zorunluluk olarak, yanlış anlamalar üretecek ve farklı yerel gerçeklikler, kültürel ihtiyaçlar ve duyarlılıklarla karşılaşacaklardı. Gözü kara spekülasyonla birlikte düşünüldüğünde, bazı sorunlarla karşılaşmak kaçınılmazdı. Bu bağlamda düşünülmesi gereken önemli sorulardan biri, bu başarısızlıkların Mısır bağlamına uygun olup olmadığını sorgulamayı beraberinde getirerek

²⁸ "Riyad'daki Kral Abdel Aziz Üniversitesi'nde öğretim üyesi Mısırlı mimar ve kent planlamacı Khaled Elkish bu işin nasıl yapıldığını görmek için Suudi Arabistan'a bakmak gerektiğini söylemektedir. Kötü planlama, siyasi iradenin yokluğu ve yakın zamanda yaşanan ani nakit girişinden dolayı Kahire'nin yeni bir 'kent karmaşası' halkası ile çevrileceğini öne sürmektedir. Suudi Arabistan şehirleri ise 'uluslararası şöhrete sahip mimarlar tarafından kitabına uygun planlanmış öncü projelerdi. Bizim ise hiç deneyimimiz yoktu ve sonunda karmakarışık bir yapılaşma ortaya çıktı. Mimarlar çevreye duyarlı davranmak konusunda iyi eğitilmemişlerdir. Kahire kent merkezinde ne yapmak üzere eğitildilerse onu yapıyorlar'" (Hammond 1999).

bu konut geliştirme modelinin geneline zarar mı verecek ya da bu yeni konut biçimlerinin daha da yerleşmesine ve nihayetinde seçkinler için daha da çekici hale gelmesine neden olacak daha karmaşık bir sürecin parçası haline mi gelecekleridir. Bu noktada, güvenlikli sitelerin ikinci seçenek yönünde ilerlediklerini, yani yeniden müzakere ve yerleştirmeye yöneldiklerini ileri sürmek istiyorum. İkircikli anlar ve alanlar elbette olmaya devam edecektir; ancak geniş kapsamlı bir hüsrana getirecek gibi değil. İkilemler ve sorunlara rağmen, Kahire’nin seçkin kapalı yapılara (iş, konut ve eğlence) doğru gelişen eğilimi ve seçkinlerin kapalı gözcü parklar içindeki lüks konutlara doğru yavaşça kayışları kalıcı olacaktır. Bunun ne kadar çabuklukla hakim gerçeklik haline geleceğini bekleyerek göreceğiz. Kahirelilerin yeni villalarını haftasonu evleri olarak mı, yoksa kalıcı konutlar olarak mı kullandıkları meselesi, yapılı çevre üzerine çok az etki ettiği için ikincildir. Ayrıca değişmeyecek olan bir başka gerçek, toplumsal kutuplaşmadaki dramatik artıştır. Zengin olanlar kendilerini daha da çok ayıracaklardır. Diğer küreselleşen sömürge sonrası metropollerde olduğu gibi, zenginler geride yoksulların her geçen gün azalan hizmetler için yarıştıkları ve her geçen gün daha az kamusal hizmetin sunulduğu ve altyapının kendi kaderine terk edildiği bir kent bırakacaklardır. Yoksulların daha ne kadar süre küreselleşen kent mekanından dışlanmalarını ve yerinden edilmelerini izlemeye devam edeceklerini ise zaman gösterecek.

Teşekkür: Farhat Haq, Steve Buban ve Judi Kessler’e bu makalenin taslak versiyonlarına yaptıkları yorumlar için teşekkür etmek isterim. Ayrıca, Ferhat Haq ve Mohsin Masood’a bu makale ile ilgili ve daha başka pek çok konuda yaptığımız uzun ve harika tartışmalar için teşekkür etmek isterim. Faydalı yorumları için isimsiz iki hakeme de teşekkür etmek isterim. Bu proje üzerin çalışmayı harika bir deneyime dönüştüren Emily Schultz’a çok müteşekkirim. Nihai teşekkürlerimi, sadece burada oldukları ve hayatı güzelleştirdikleri için, Tamima ve Tala’ya gönderiyorum.

KAYNAKÇA

- Abdel-Fadil, Mahmoud. 2001. Along the Fault Lines. *Al-Ahram Weekly*, 28.12. 2000-3.1.2001.
- Alsayyad, Nezar. 1994. Bayn al-Qasrayn. The Street Between the Two Palaces. *Streets: Critical Perspectives on Public Space*. Zeynep Celik, Daine Favro ve Richard Ingersoll, derl., ss. 71-82. Berkeley: University of California Press.

- Awad, Mohamed. 1999. Building Culture in Egypt. *Al-Ahram Weekly* 7.–13.1.1999.
- Blakely, Edward J. Mary Gail Synder. 1997. *Fortress America. Gated Communities in the United States*. Washington D.C: Brookings Institution Pres.
- Bourgeois, Philippe. 1996. *In Search of Respect*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Caldeira, Teresa. 1996. Fortified Enclaves. The New Urban Segregation. *Public Culture* 8(2): 303-328.
- Caldeira, Teresa. 2000. *City of Walls: Crime, Segregation and Citizenship in Sao Paulo*. University of California Pres.
- Cartier, Carolyn. 2001. *Globalizing South China*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Celik Zeynep, Daine Favro ve Richard Ingersoll, derl. 1994. *Streets. Critical Perspectives on Public Space*. Berkeley: University of California Press.
- Ciccolella, Pablo ve Iliana Mignaqui. 2002. Buenos Aires: Sociospatial Impacts of the Development of Global City Functions. *Global Networks. Linked Cities*. Saskia Sassen, der., ss. 309-325. New York: Routledge.
- Cole, Donald ve Soraya Altorki. 1998. *Bedouin, Settlers, and Holiday-Makers*. Cairo: The American University Pres.
- Davis, Mike. 1992. *City of Quartz*. New York: Vintage Boks.
- El-Ghobashy, Mona. 2001. Housing for Whom? *Cairo Times*. 10 –16.5.2001.
- Ellin, Nair. Der. 1997. *Architecture of Fear*. New York: Princeton Architectural Pres.
- Ellin, Nair. 1997. Shelter from the Storm or Form Follows Fear and Vice Versa. In *Architecture of Fear*. Nair Ellin, der., ss. 13-46. Princeton: Princeton Architectural Press.
- El-Kashef, Injy. 2000. The Price of Ecstasy. *Al-Ahram Weekly* 24.2. – 1.3. 2000.
- Foucault, Michel. 1991. Governmentality. *The Foucault Effect: Studies in Governmentality*. Graham Burchell, Colin Gordon, ve Peter Miller derl, ss. 87-105. Chicago: University of Chicago Press.
- Gauch, Sarah. 2000. A Widening Class Divide in Egypt. *Christian Science Monitor*. 24. 5. 2000.
- Glasze, Georg ve Abdallah Alkhayyal. 2002. Gated Housing Estate in the Arab World: Case Studies in Lebanon and Riyadh, Saudi-Arabia. *Environment and Planning B* 29: 321-336.
- Hammond, Andrew. 1999. The Buzz of the Desert. *Cairo Times*. 1. –14.4.1999.
- Hassan, Fayza. 1998. Pleasure Places and Beach Buggies. *Al-Ahram Weekly* 10 – 16.9.1998.
- Jacobs, Jane. 1961. *The Death and Life of Great American Cities*. New York: Vintage Books.
- Jordan, David P. 1995. *Transforming Paris. The Life and Labors of Baron Haussman*. Chicago: University of Chicago Pres.
- Juergens, Ulrich ve Martin Gnad. 2002. Gated Communities in South Africa: Experiences from Johannesburg. *Environment and Planning B: Planning and Design*. 29 (3): 337-353.

- Kiang, Heng Chye. 1994. Kaifeng and Yangzhou. The Birth of the Commercial Street. *Streets. Critical Perspectives on Public Space*. Zeynep Çelik, Daine Favro ve Richard Ingersoll, derl., ss. 45-56. Berkeley: University of California Press.
- Kuppinger, Petra. 2000. Images of Egypt: Tourism and Political Crisis. Paper presented at the Annual Meeting of the American Anthropological Association. San Francisco.
- Kuppinger, Petra. 2001. Cracks in the Cityscape: Traditional Spatial Practices and the Official Discourse on "Informality" and irhab (Islamic Terrorism). *Muslim Traditions and Modern Techniques of Power*. Armando Salvatore, der., ss. 185-211. Yearbook of Islam 3, Muenster: Lit Verlag and Transaction Publishers, New Brunswick NJ.
- Kuppinger, Petra. 2002. Animals and the Modern City. *Encyclopedia of Urban Cultures*, 1: 56-65.
- LeBon, Gustave. 1960 (1895). *The Crowd. The Study of Popular Mind*. New York: Viking Press.
- Leisch, Harald. 2002. Gated Communities in Indonesia. *Cities* 19(5): 341-350.
- Longstreth, Richard. 1994. Silverspring: Georgia Avenue, Colesville Road, and the Creation of an Alternative "Downtown" for Metropolitan Washington. *Streets. Critical Perspectives on Public Space*. Zeynep Çelik, Daine Favro ve Richard Ingersoll, derl., pp. 247-258. Berkeley: University of California Press.
- Low, Setha. 1997. Urban Fear: Building Fortress America. *City and Society. Annual Review of Anthropology* 26: 52-72.
- Low, Setha. 2001. The Edge and the Center: Gated Communities and the Discourse of Urban Fear. *American Anthropologist* 103(1): 45-58.
- Low, Setha. 2003. *Behind the Gates*. New York and London: Routledge.
- Lynch, Mona. 2001. From the Punitive City to the Gated Community: Security and Segregation across the Social and Penal Landscape. *University of Miami Law Review* 56 (1): 89-111.
- Merry, Sally Engle. 2001. Spatial Governmentality and the New Urban Social Order: Controlling Gender Violence through Law. *American Anthropologist* 103(1): 16-29.
- Mitchell, Timothy. 1999. Dreamland. The Neoliberalism of Your Desires. *Middle East Report* 210: 28-33.
- Mitchell, Timothy. 2002. *Rule of Experts*. Berkeley: University of California Press.
- Newman, Oscar. *Defensible Space. Crime Prevention through Urban Design*. New York: The MacMillan Company.
- Philo, Chris. 1995. Animals, Geography and the City: Notes on Inclusions and Exclusions. *Environment and Planning D: Society and Space* 13: 655-681.
- Porteous, J. Douglas. 1985. Smellscape. *Progress in Human Geography* 9:356-408.
- Rafaat, Samir 1998. Maadi Grand Mall. *Cairo Times*. 19.2.1998.
- Robins, Steven. 2002. At the Limist of Spatial Governmentality: A Message from the Tip of America. *Third World Quarterly* 23(4): 665-689.
- Rutheiser, Charles. 1996. *Imagineering Atlanta*. London: Verso.

- Ryan, Nigel 2000. When the Public is Transported. *Al-Ahram Weekly*, 2-8.11.2000.
- Ryan, Nigel. 2001. Views from the Balcony. *Al-Ahram Weekly*, 12-18.7.2001.
- Saad, Rehab. 1998. The Desert Blooms. *Al-Ahram Weekly*, 24.-30.12.1998.
- Saad, Rehab. 2002. A World of Weekends. *Al-Ahram Weekly*, 4.-10.7.2002.
- Sami, Ahmed. 2000. Planet Cairo. *Al-Ahram Weekly*, 4-10.7.2002.
- Sassen, Saskia, ed. 2002. *Global Networks, Linked Cities*. New York: Routledge.
- Stryjak, Juergen. 2000. First Mall. Electronic document. <http://www.egyptmonth.com/mag0701200/mag10.htm>, accessed 3/28/2002.
2001. Arkadia. Electronic document. <http://egyptmonth.com/mag01012001/mag.htm>, accessed 3/28/2002.
- Wahish, Niveen. 1999. In Search of the Local Home. *Al-Ahram Weekly*, 21.-27.10.1999.
- Webster, Chris, Georg Glasze ve Klaus Frantz. 2002. The Global Spread of Gated Communities. *Environment and Planning B: Planning and Design* 29:315-320.

Diğer Kaynaklar:

Al-Ahram
Al-Ahram Weekly
Al-Akhbar

WEB Siteleri (metin içindeki sıralamaya göre)

WS 1: Projects

<http://www.misrcities.com?MainCityProjects.asp?CityID=2>, accessed 11/10/2002.

WS 2: Al-Ashgar

<http://www.misrcities.com/ProjectMainPage.asp?CityId=2&ProjectId=12>, accessed 3/27/2002.

WS 3: Project Sections

<http://www.e-dar.com/6oct/6oct.pl?website=&language=>, accessed 11/9/2002.

WS 4: Al-Ashgar Master Plan

<http://misrcities.com/ProjectDetailsPage.asp?ProjectId=12&ItemDesc=MasterPlanMap>, accessed 3/27/2002.

WS 5: Al-Ashgar HighLight

<http://www.misrcities.com/ProjectDetailsPage.asp?Itemdesc=HighLightMap&ProjectID=12>, accessed 3/27/2002.

WS 6: Al-Ashgar Model's Details

<http://misrcities.com/ModelDetailsMainPage.asp?ModelId=1260&ProjectID=12>, accessed 12/27/2002.

WS 7: Gardenia Park Surrounding Area.

<http://misrcities.com/ProjectdetailsPage.asp?ItemDesc=ProjectLocationMap&ProjectId=6>, accessed 11/10/2002.

WS 8: Gardenia Park Services

<http://www.misrcities.com.ProjectDetailspage.asp?ItemDec>AboutServicesMap&ProjectId=6>, accessed 3/27/2002.

WS 9: Gardenia Park

- <http://misrcities.com/ProjectMainPage.Asp?CityId=2&ProjectID=6>, accessed 3/27/2002.
WS 10: Gardenia Park Highlight Map
<http://www.misrcities.com?ProjectDetailPage.asp?ItemDesc=HighLightMap&ProjectId=6>,
accessed 3/27/2002.
WS 11: Gardenia Park Master Plan
<http://www.misrcities.com.ProjectDetailPage.asp?ProjectID=6&ItemDesc=MasterPlanMap>
, accessed 3/27/2002.
WS 12: Gardenia Park Model’s Details
<http://www.misrcities.com/ModelDetailsMainPage.Asp?ModelID=1270&ProjectId=6>,
accessed 11/6/2002.
WS 13: e.dar.com – Royal Hills
http://213.131.64.164/6oct/6oct.pl?db=royal&website=&language=&session_key=&search,0,
accessed 11/16/2002.
WS 14: Belle Ville
<http://misrcities.com/ProjectMainPage.asp?ProjectId=28>, accessed 11/16/2002.
WS 16: Pyramid Parks Hotel
<http://egypt.interconti.com/gizpyr/index.html>, accessed 3/28/2002.
WS 17: Dreamland Golf and Tennis
<http://dreamlandgolf.com/docs/main.html>, accessed 4/17/2003.
WS 18: Dreamland Golf Course, Sixth of October City, Egypt
<http://geocities.com/Augusta/6750bgs53.html>, accessed 4/17/2003.

Prof. Dr. Petra Kuppinger: Amerika’da Illinois Eyaleti’nde bulunan Monmouth College’da Antropoloji Bölümü öğretim üyesidir. Kahire, Mısır ve Ortadoğu’da kent, mekân, sömürgecilik ve küreselleşme yanı sıra Almanya’da İslam, kültür ve mekan konuları üzerine çalışmaktadır. Yakın zamanda yaptığı yayınlar arasında şunlar vardır: “Women, Leadership, and Participation in Mosques and Beyond: Notes from Stuttgart, Germany,” in *Women, Leadership and Mosques*. H. Kalmbach and M. Bano, eds. (2012). “Himmelstochter: A Muslima in German Public Spheres,” *Journal of Middle East Women’s Studies* (2011). “Between Anti-Globalization and Islam: Cultural, political and religious debates in the German Muslim newspaper *Islamische Zeitung*,” *Contemporary Islam* (2011). “Vibrant Mosques: Space, Planning and Informality in Germany,” *Built Environment* (2011). “Factories, Office Suites, Defunct and Marginal Spaces: Mosques in Stuttgart, Germany” in *Mobility and the Transformation of Built Form* M. Guggenheim and O. Söderström, eds. (2010). “Barbie, Razanne, and Fulla: A Global Tale of Culture, Economy and Religion,” in *Muslim Societies in the Age of Mass Consumption*. J. Pink, ed. (2009). “Globalization and Exterritoriality in Metropolitan Cairo,” *The Geographical Review* (2006). Petra Kuppinger, *City & Society* dergisinin editörüdür.

E-mail: PETRA@monmouthcollege.edu